

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-1-27>**Олександр БАЛАНУЦА,**
*orcid.org/0000-0002-3470-9486**кандидат економічних наук,
Надзвичайний і Повноважний Посол України в Кувейті
(Ель-Кувейт, Кувейт) balanutsa.alex@gmail.com*

БАЗОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МАЙБУТНЬОГО ДИПЛОМАТА

Одною з головних ланок урядової структури в Україні є розбудова та удосконалення дипломатичної служби, оскільки дипломатія є дуже важливою складовою кожної сучасної розвиненої держави, якою прагне стати і Україна.

Загальновідомо, що підготовка і виховання кадрового дипломата є складним і тривалим процесом, який не зводиться лише до здобуття спеціальних знань в період отримання освіти і професійних навичок в процесі проходження служби. Важливу роль грають також практика відбору дипломатичних кадрів, створення належних умов для розкриття їх особистих здібностей.

У статті на основі проведеного аналізу визначаються особистісні якості, які повинен мати майбутній дипломатичний працівник. Значна увага в статті приділена професійним характеристикам дипломата. Разом із традиційними методами комплексного аналізу явищ використана сучасна методологія вивчення зовнішньої політики і дипломатії, що вимагає уваги до особистісних аспектів дипломатичної діяльності, таким, як ціннісна орієнтація і політична культура дипломатів, розуміння ними своїх професійних завдань.

Данне дослідження покликане стати підґрунтям для побудови моделі майбутнього дипломата. Ми вважаємо, що дипломат нової формації повинен проявити себе передусім як досвідчений аналітик, менеджер і координатор. У зв'язку з розвитком нової форми міжнародної діяльності – citizen diplomacy, йому потрібно мати риси, що наближають дипломата до політичного діяча: бути хорошим оратором, володіти мистецтвом переконання, оволодіти технікою PR. До цього, затребувані і традиційні якості дипломата: бути хорошим парламентарем, мати великий запас терпіння, наполегливості й у той же час мати гнучкість.

Ми вважаємо, що поява нових технологій поставила питання про підготовку дипломатів, покликаних працювати в умовах інформаційної революції, що підвищує значення та роль інформаційної культури майбутнього фахівця.

Ключові слова: дипломат, базові характеристики, підготовка майбутнього дипломата, особистісні якості, професійні характеристики.

Oleksandr BALANUTSA,*orcid.org/0000-0002-3470-9486**Candidate of Economical Sciences,**Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine to the State of Kuwait
(Kuwait, Kuwait) balanutsa.alex@gmail.com*

BASIC CHARACTERISTICS OF THE FUTURE DIPLOMAT

One of the main links in the government structure in Ukraine is the development and improvement of the diplomatic service, as diplomacy is a very important component of every modern developed country, which Ukraine seeks to become.

It is well known that the training and education of a staff diplomat is a complex and long process, which is not limited to the obtaining of special knowledge during education and professional skills in the process of service. The practice of selecting diplomatic personnel and creating appropriate conditions for the disclosure of their personal abilities also plays an important role.

The article, based on the analysis, determines the personal qualities that a future diplomat should have. Much attention in the article is paid to the professional characteristics of the diplomat. Along with traditional methods of comprehensive analysis of phenomena, a modern methodology of studying foreign policy and diplomacy is used, which requires attention to personal aspects of diplomatic activity, such as value orientation and political culture of diplomats, their understanding of their professional tasks.

This study is intended to serve as a basis for building a model of a future diplomat. We believe that the diplomat of the new formation should prove himself first of all as an experienced analyst, manager and coordinator. In connection with the development of a new form of international activity – citizen diplomacy, he needs to have features that bring the diplomat closer to a politician: to be a good speaker, to have the art of persuasion, to master the technique of PR. In addition, the traditional qualities of a diplomat are in demand: to be a good parliamentarian, to have a great deal of patience, perseverance and at the same time to have flexibility.

We believe that the appearance of new technologies has raised the question of training diplomats to work in the information revolution, which increases the importance and role of information culture of the future specialist.

Key words: *diplomat, basic characteristics, preparation of future diplomat, personal qualities, professional characteristics.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна політична і соціально-економічна ситуація у світі припускає необхідність підготовки конкурентоздатних, освічених фахівців-міжнародників.

Від професіоналізму і компетентності фахівців-міжнародників багато в чому залежить успішність вирішення зовнішньополітичних і економічних завдань, що стоять перед країною. Професійна підготовка студентів-міжнародників має на увазі не лише оволодіння набором знань у галузі міжнародних відносин і зарубіжного регіоноведення, але і спеціальну підготовку до професійної діяльності. До специфіки професійної підготовки вказаних осіб можна віднести такі чинники, як готовність приймати рішення, брати на себе відповідальність за ці рішення, здійснювати професійну діяльність на іноземній мові країни перебування з урахуванням контекстуальної значущості ситуації.

Як відмічають фахівці, в сучасній науковій літературі спостерігається недостатня кількість досліджень щодо ролі й значення дипломатичної служби в цілому і про діяльність Міністерства закордонних справ зокрема. Тому необхідно розуміти, що є професія «дипломат» та які професійні вимоги пред'являються до особистості дипломата, якими якостями він повинен володіти.

Підготовку сучасного фахівця міжнародного профілю неможливо здійснити без цілого ряду нових напрямів, таких як вивчення психології лідерства, конфліктології, етики професійного спілкування. Важливим завданням університетської освіти, окрім передачі знань і умінь, є також формування особистості професіонала в процесі навчання, сприяння його самоідентифікації з обраною професією.

Передусім, ця професія узагальнює в собі досвід людської діяльності за тривалий історичний період, а також є квінтесенцією великої кількості таких спеціальних наук, як історія, економіка, міжнародні відносини і право, соціологія, екологія, країнознавство й мовознавство. Характеристики професії дипломата різноманітні, крім того, в сучасних умовах, на думку деяких західних і українських дипломатів, пріоритет щодо призначення на певні посади повинен віддаватися претендентам з урахуванням особистісних якостей майбутніх дипломатів.

Аналізуючи детальніше окремі напрями підготовки майбутніх дипломатів, фахівців-міжнародників у навчальному процесі необхідно мати на увазі, що традиційні вимоги до особистісних й ділових якостей фахівця-міжнародника ніким не відмінюються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнотеоретичні питання вищої професійної освіти досліджуються в працях О. Асмолова, О. Панфілової, М. Віленського, В. Сластьоніна, О. Лейбовича та ін. Особливостям підготовки і виховання дипломатів присвячені роботи В. Віноградова, Ю. Караулова, О. Сніговської, М. Вудвока, Д. Френсіса, П. Колетт, А. Піз.

Мета статті полягає у визначенні основних особистісних та професійних характеристик майбутнього дипломата.

Виклад основного матеріалу дослідження. Чи народжується людина з певним характером або він є результатом виховання? Єдиної точки зору у науковців немає. Найбільш поширеною думкою є те, що вплив на характер людини здійснюють різні чинники – спадковість, виховання і, нарешті, її діяльність, коли сама професія примушує виробляти ті або інші риси характеру.

Так, наприклад, стриманість і уміння володіти собою, не проявляти свій поганий настрій або роздратування від зауважень співрозмовника, якщо навіть ви не маєте цих якостей, поступово виробляються у вас. Ж. Камбон відмічав, що стриманість – це обов'язкова якість дипломатів, що ведуть перемовини (Попов, 2010). Шарль-Моріс де Талейран-Перігор радив молодим дипломатам «передусім не приходити у збудження від своєї роботи (Талейран, 1959).

І ще кілька порад, які дають досвідчені дипломати, першокласні майстри своєї справи, що стосується як характеру, так і норм поведінки. Дипломат має бути скромним, чуйним, а не сухим, повинен викликати прихильність до себе. Кальєр радив дипломатові бути з впливовими особами шанобливим, з рівними собі – люб'язним, з нижчими – ласкавим, з усіма без виключення м'яким, чемним і чесним (Попов, 2010). Він не повинен вважати свою роботу центром всесвіту, а основним правилом вважати, що краще непомітні особисті успіхи, чим підкреслення своїх досягнень.

Досягнення залежать від самого дипломата, від його діяльності, але не слід ставити перед собою завдання щоб то не було добитися особистого успіху. Американські дипломати, які навчають студентів в університеті Джорджтауна, підкреслюють, що успіх залежить від особистих рис дипломата, над виробленням яких він і повинен працювати. Продовжуючи цю тему, слід сказати про таку рису характеру, як марнославство. Г. Нікольсон пише про це так: «Марнославство сприяє виробленню занадто суб'єктивних поглядів. Воно спонукає (дипломата) хизуватися перемогами і цим викликає ненависть переможених. Марнославство може навіть завадити йому в критичний момент зізнатися своєму уряду, що його прирідбачення й інформація були невірними. Марнославство корінь необережних вчинків і нетактовності. З усіх недоліків дипломатів, а їх багато, марнославство – найбільш поширений і найбільш шкідливий недолік» (Нікольсон, 1941).

І, мабуть, ще одне застереження, але дуже важливе. Дипломатам особливо важливо знати міру, міру в усьому: в розмовах, зверненнях, документах, у вчинках. Дипломатові зайві крайнощі (без абсолютної необхідності) в характері, в темпераменті, словах.

Отже, рівень підготовленості до професійної діяльності майбутнього дипломата залежить як від особистісних якостей фахівця, так і від рівня сформованості в нього професійно важливих здатностей, зокрема, вміння спілкуватися, взаємодіяти з колегами дипломатичного корпусу країни та колегами-дипломатами зарубіжжя, очільниками країн перебування.

Зважаючи на те, що сьогодні підготовка майбутніх фахівців до професійної діяльності оцінюється не лише результативністю фахового становлення, а й ефективністю особистісного зростання студента під час освітнього процесу в закладах вищої освіти, важливим у їхній підготовці є зміст підготовки та педагогічний інструментарій.

Є. Манузина відмічає, що «головна мета педагогічного супроводу студента пов'язана з перспективним напрямом його діяльності, орієнтованою на максимальне сприяння особовому і професійному розвитку» (Манузина, 2010: 110).

Індивідуально-особистісні якості дипломатичного працівника, як, втім, і будь-якого індивіда, можна розділити на вроджені, вроджено-набуті та набуті.

Вроджено-набуті якості є комбінованою характеристикою. З одного боку, вони мають спочатку ці властивості, з іншої – вони можуть розвиватися

і удосконалюватися у міру трудової діяльності індивіда. Дотого потенціал вдосконалення тієї або іншої якості може бути дуже значним. Дослідники теми дипломатії незмінно вказували на те, що дипломат повинен мати «розум», бути «розумною людиною».

Дипломатія – сфера діяльності передусім розумних, інтелектуальних людей. Але навіть і в цій високоосвіченій сфері у всі часи був елітарний прошарок, який вирішував найбільш складні завдання, генерував ідеї, вигравав дипломатичні «змагання». Кмітливість – дуже корисна якість дипломатичного працівника, яка виявляється у швидкості роботи брозуму, до того, розуміючи, що знаходиться вірне або оптимальне рішення. З набуттям життєвого і службового досвіду ця якість може зростати. Кмітливість особливо потрібна за умови виникнення позаштатних ситуацій, під час важливих переговорів, розв'язанні складних проблем, коли потрібно неординарний хід думки. Для успішної дипломатичної роботи необхідно мати неабияку пам'ять в усіх її проявах. Для дипломата особливо затребуваними є за сенсорною модальністю і за змістом моторна, візуальна, семантична і образна пам'ять, за тимчасовими характеристиками – довготривала пам'ять.

На відміну від вроджених і вроджено-набутих якостей власне набуті якості не мають відношення до генетики і спадковості, а є соціальними характеристиками, які виробляються у людей під час їх взаємодії в конкретних історичних, соціально-економічних, політичних, духовних і культурних умовах. Важливою інструментальною властивістю дипломатичного працівника є також організованість. Усвідомлення організованості розуміється як прояв пунктуальності і старанності, забезпечує впорядкованість і необхідну планованість у роботі, характеризується раціональністю, акуратністю, зібраністю.

Ознакою професіоналізму дипломатичного працівника є відповідальність. Ця якість реалізується в здатності навмисно, добровільно виконувати цивільні, етичні, службові норми і вимоги, що пред'являються, здійснювати вірний вибір у ситуаціях, що виникають досягати оптимального результату у своїй діяльності. За своїм сенсом відповідальність поєднується з розумінням боргу – такої моральної вимоги, яка перетворюється на особисте завдання працівника стосовно його службових функцій в конкретній ситуації (Мелихов, 2012).

Останнім часом все частіше говорять про нову форму міжнародної діяльності – citizen

діпломасу, оскільки трансформація державного суверенітету і нові технології дозволяють непрофесійним дипломатам – неурядовим організаціям, групам і індивідуумам виходити на міжнародну арену, минувши держпарат. Дж. Розенау пропонує розглядати сучасну міжнародну політику як «два світи» – світ, де панують суверенні держави, і світ, де є безліч інших центрів влади. Обое розвиваються паралельно і взаємодіють один з одним. С. Браун розглядає сучасну світову систему як «глобальну поліархію», пронизану складними зв'язками. Дослідниками розроблені численні сценарії, що передбачають перетин офіційної і неофіційної дипломатичної діяльності. «За логікою речей дипломатія не є більше традиційним веденням державної політики. Вона є комплексом взаємовідносин, що встановлюються як між державними, так і недержавними акторами, результатом чого стає постійний переговорний процес і створення нових інститутів», – відмічають Т. Принсен та М. Фигнер (Princen, Finger, 1994).

У цьому контексті видозмінюються традиційні форми і характер дипломатичної діяльності.

Життя вимагає від дипломата, який діє у межах багатосторонньої дипломатії, якісно нового рівня. Йому потрібно мати риси, що наближають дипломата до політичного діяча: бути хорошим оратором, володіти мистецтвом переконання, освоїти техніку PR. Окрім цього, він повинен уміти грамотно редагувати проекти документів, бути в змозі винайти таке формулювання, яке під час голосування забезпечить найбільшу кількість

прибічників. В той же час, дипломат є членом делегації своєї країни і йому слід досягати плідної співпраці з усіма членами делегації, враховуючи інтереси різних груп і відомств, що мають відношення до дискусюваних питань. До цього, затребувані і традиційні якості дипломата: бути хорошим парламентарем, мати великий запас терпіння, наполегливості й у той же час мати гнучкість.

Майбутнє дипломатичної служби багато в чому залежить від того, наскільки вона зможе пристосуватися до вимог революції в засобах масової комунікації, роботи дипломатів, що змінює сам її характер. Завдяки сучасним технологіям участь зарубіжних представництв у виробленні політичного курсу і його проведенні в життя може здійснюватися за допомогою постійного обміну між центром і посольством, яке раніше тільки отримувало інструкції і посилало в центр звіти. Електронні засоби роблять можливим моментальний зв'язок з урядом і його реакцію на події, що негайно стає надбанням громадської думки як в країні, так і за кордоном. До цього швидкість реакції на події набуває не меншого значення, ніж вони самі. Поява нових технологій поставила питання про підготовку дипломатів, покликаних працювати в умовах інформаційної революції, що відповідає сучасним вимогам.

Очевидно, що в XXI столітті вимоги до дипломата значно зростуть. Будучи позбавленим від рутинної діяльності зі збору інформації, дипломат нової формації повинен проявити себе передусім як досвідчений аналітик, менеджер і координатор.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Манузина Е.Б. Педагогическое сопровождение студентов в образовательных учреждениях высшего профессионального образования. *Вестник ТГПУ*. 2011. Выпуск № 1 (103). С. 109-112.
2. Мелихов И.А. Индивидуально-личностные качества и профессиональные компетенции дипломатического работника. *Право и управление. XXI век*. 2012. №2. С.119-124
3. Никольсон Г.Н. Дипломатия. М. : ОГИЗ, 1941. 154 с.
4. Попов В.И. Современная дипломатия : теория и практика. Дипломатия – наука и искусство. М. : Международные отношения, 2010. 576 с.
5. Талейран Ш.-М. Мемуары. М.: Издательство института международных отношений, 1959. 440 с.
6. Princen T. and Finger M. (eds) *Environmental NGO's in World Politics : Linking the Local and the Global*. London: Routledge, 1994.

REFERENCES

1. Manuzina E.B. Pedagogicheskoe soprovozhdenie studentov v obrazovatel'nyh uchrezhdeniyah vysshego professional'nogo obrazovaniya [Pedagogical accompaniment of students in educational establishments of higher professional education]. *Vestnik TGPU*. 2011. Vypusk № 1 (103). S. 109-112 [in Russian].
2. Melihov I.A. Individual'no-lichnostnye kachestva i professional'nye kompetencii diplomaticheskogo rabotnika [Individually-personality internalss and professional competences of diplomatic worker]. *Pravo i upravlenie. XXI vek*. 2012. №2. S. 119-124 [in Russian].
3. Nikol'son G.N. Diplomatiya [Diplomacy]. M. : OGIZ, 1941. 154 s. [in Russian].
4. Popov V.I. Sovremennaya diplomatiya : teoriya i praktika. Diplomatiya – nauka i iskusstvo [Modern diplomacy: theory and practice. Diplomacy is science and art]. M. : Mezhdunarodnye otnosheniya, 2010. 576 s. [in Russian].

5. Talejran SH.-M. Memuary [Memoirs]. M.: Izdatel'stvo instituta mezhdunarodnyh otnoshenij, 1959. 440 s. [in Russian].
6. Princen T. and Finger M. (eds) Environmental NGO's in World Politics : Linking the Local and the Global. London: Routledge, 1994.